

ISOLDA BIGVAVA
(1948-2005)

Isolda Otàrovnna Bigvava ha estat una figura clau en la introducció i el desenvolupament dels estudis de llengua catalana a Rússia. Familiars i amics conservaran records dels moments viscuts al seu costat i n'evocaran les seves qualitats com a mare, companya o amiga. A Catalunya, a més, el record de la seva personalitat anirà sempre lligat a la docència i la difusió de la realitat catalana en l'àmbit universitari moscovita.

Nascuda el 1948 a Tbilissi, capital de la República de Geòrgia, la seva activitat professional va transcórrer dins el marc del Departament de Lingüística Iberoromànica de la Universitat Estatal Lomonósov de Moscou. El 6 de juny de 2005, després d'una llarga malaltia, Isolda Bigvava va morir a Vilafranca del Penedès, confortada pel caliu de la família i dels amics que tant havia estimat.

Dos factors van ser decisius en l'inici i la consolidació de l'ensenyament de la nostra llengua a la Unió Soviètica: el restabliment de les relacions diplomàtiques entre Madrid i Moscou el 1978 i l'entusiasme d'Isolda Bigvava, una activa professora de castellà de la Facultat de Filologia.

L'ambaixador d'Espanya a Moscou, Joan Antoni Samaranch, va fer una important tasca de promoció del català i del castellà a la Universitat. A més d'aportar llibres de llengua i literatura per a la biblioteca, va mantenir unes excel·lents relacions amb el professorat i va promoure un intercanvi cultural molt productiu entre l'Ambaixada i la Universitat. En aquell temps l'ensenyament del castellà a Moscou estava consolidat. S'havia iniciat en la dècada dels quaranta —els anys posteriors a l'arribada dels exiliats de la diàspora espanyola— i havia rebut un impuls als seixanta, amb la col·laboració entre l'URSS i Cuba. El català, en canvi, no constituïa una especialitat dins els programes d'ensenyament superior de la Universitat. Professores com Elena Wolf l'havien estudiat dins l'àmbit de la lingüística iberoromànica comparada i fins i tot havien impartit lliçons teòriques de descripció de la llengua. Tanmateix, la manca de bibliografia, les dificultats de comunicació i l'escassa presència del català fora del seu àmbit no n'havien facilitat l'aprenentatge com a llengua moderna de comunicació.

L'any 1978 Isolda Bigvava ensenyava llengua castellana a la Facultat de Filologia. Havia entrat a treballar a la Universitat de Moscou dos anys enrere amb un currículum idoni per a la docència: llicenciatura en Filologia Espanyola a la Universitat de Piatigorsk (nord del Caucas) i estudis a la Facultat de Pedagogia de Moscou. També enriqueix el seu currículum el fet d'haver estat en contacte, des de la infantesa, amb dues llengües: el georgià, propi de l'entorn on havia viscut els anys escolars, i el rus, llengua per mitjà de la qual havia ampliat la seva formació i que va esdevenir la seva llengua d'ús habitual en instal·lar-se a Moscou.

Un grup d'hispanistes del que llavors era el Departament de Llengües Espanyola i Portuguesa —el qual a partir de 1989 va adoptar el nom de Departament de Lingüística Iberoromànica— va emprendre l'estudi del català. Dins d'aquest cercle Isolda Bigvava va aconseguir un

domini excel·lent de la llengua, fins al punt que el mateix curs 1979-80 es va veure amb cor d'acceptar l'encàrrec d'impartir una de les primeres assignatures de català a un grup d'estudiants de l'especialitat de llengua espanyola de la Facultat. Des d'aquell any va constituir l'ànima dels estudis de llengua catalana a la Universitat de Moscou.

Aquells pioners del català van treure un profit extraordinari dels recursos que tenien a l'abast, que es reduïen a uns quants llibres de la biblioteca i a les sessions de conversa amb catalanoparlants promogudes per l'Ambaixada. Per contra, era impensable fer una estada a Catalunya o mantenir correspondència fluida amb col·legues de fora del país. Tampoc no hi havia cap dels mitjans audiovisuals ni de tractament i reproducció de textos de què disposem avui dia. Si hi afegim que aprenien una llengua que encara no disposava d'eines bàsiques com ara diccionaris bilingües o manuals per a l'ensenyament, ens adonarem del valor de l'empresa.

La proposta dels representants diplomàtics de l'Espanya de la transició hauria pogut quedar en un foc d'encenalls. La incorporació del català a l'oferta d'estudis de la Universitat es degué, en bona mesura, a la capacitat d'iniciativa i a la tasca lingüística, pedagògica i dinamitzadora que al llarg de més de 20 anys va mantenir Isolda Bigvava. Altres factors decisius van ser l'empenta de qui en aquells moments estava al capdavant del Departament, l'hispanista Venedikt Vinagràdov; l'organització de seminaris de literatura catalana a càrrec de Marina Abràmova, professora del Departament de Literatura Estrangera, i l'acord entre la Universitat Estatal de Moscou i el Ministeri d'Afers Exteriors espanyol per crear un lectorat de llengües catalana i castellana a Moscou, que va donar fruit a partir del curs 1981-82.

Els resultats mostren que la professora Bigvava tenia un bagatge i unes qualitats apropiades per engegar un projecte a llarg termini com la formació d'especialistes en llengua catalana. Comptava amb un coneixement sòlid del castellà, que —com a molts altres catalanòfils— li va fer de pont cap al català, i tenia una capacitat d'aprenentatge que li permetia augmentar els seus recursos lingüístics constantment. Gràcies al seu caràcter decidit va tenir el coratge d'emprendre la tasca de l'ensenyament del català i alhora la humilitat de reconèixer que ella mateixa aprenia junt amb els seus alumnes. Cal esmentar així mateix la seva especialització en didàctica de la llengua —matèria sobre la qual impartia una assignatura a la mateixa Universitat— i la seva valuosa i intensa experiència com a professora de castellà.

Els estudiants moscovites havien d'assolir un domini bàsic de les diferents habilitats lingüístiques —entendre, parlar, llegir i escriure— que els permetés orientar-se cap a la traducció, la recerca o altres tasques relacionades amb la llengua. El català va rebre de bon començament un tractament d'igualtat amb les altres llengües de la Facultat, fins al punt que els cursos 1981-82 i 1982-83 van començar promocions d'estudiants que havien d'especialitzar-se en llengua catalana. Més endavant, la manca de sortides laborals va aconsellar que el català fos una opció dins la llista de segones llengües estrangeres dels llicenciats en Filologia.

Una de les passions d'Isolda Bigvava era la docència, activitat a la qual es lliurava en cos i ànima. Era coneguda per la seva enorme capacitat d'engrescar l'alumnat, amb unes classes dinàmiques i variades. Tenia un neguit permanent per experimentar i trobar els recursos més motivadors i eficaços d'ensenyament. A part de les classes i la direcció de treballs de curs i tesines, estava sempre al capdavant de l'organització d'activitats complementàries, com ara el teatre, la música, les trobades amb parlants de la llengua d'estudi o la participació en jornades culturals. Tota la dedicació, l'entusiasme i el desplegament de recursos que havia aplicat per a l'ensenyament de la llengua castellana els va aplicar també a partir del moment que va fer-se càrrec dels grups de català, fins i tot amb la renovada il·lusió de qui descobreix una llengua nova i té l'avidesa d'aprendre-la i de conèixer les diferents manifestacions culturals del poble que la parla.

A partir de 1988, Isolda Bigvava va tenir l'oportunitat de viatjar i de conèixer de primera mà la realitat catalana. Va participar en diverses trobades de professors de català a València i en els

Col·loquis de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, on va poder intercanviar experiències amb professionals de la llengua catalana de diversos països. En el Col·loqui d'Alacant de 1991 va exposar, conjuntament amb Marina Abràmova, la situació dels estudis de català al seu país, amb referències a altres institucions de la Unió Soviètica on es feia recerca o s'estudiava la llengua catalana, com ara l'Institut de Lingüística de l'Acadèmia de Ciències de l'URSS o les universitats de Sant Petersburg i de Kíev. Amb la signatura del «Manifest a favor de la unitat lingüística del català», que es va llegir a València durant la cerimònia dels Premis Octubre de 1995, Isolda Bigvava va coincidir amb professorat d'arreu del món a l'hora de proclamar el punt de vista de la comunitat científica sobre la unitat de la nostra llengua.

L'obertura de fronteres va afavorir que diversos estudiants moscovites fessin estades a Barcelona per completar els estudis o per treballar en traduccions i treballs de recerca. Entre els deixebles d'Isolda Bigvava ja hi havia tota una generació de joves filòlegs que havien traduït al rus obres de Salvador Espriu, Llorenç Villalonga, Mercè Rodoreda o Pere Calders i que ja s'havien posat a traduir el *Tirant lo Blanc*.

Fruit d'una feina minuciosa elaborada al llarg d'anys, esmenada i refeta en múltiples ocasions, l'any 2002 l'editorial de la Universitat Estatal de Moscou va publicar l'*Utxebnik katalanskogo iazikà, natxalni kurs* (Manual de llengua catalana, curs d'iniciació). L'autora, Isolda Bigvava, va comptar amb la col·laboració de la seva filla i deixeblla Maria Kharchiladze, amb qui signa la publicació. Abans d'arribar a la impremta, el manual ja feia quinze anys que s'utilitzava a Moscou. Està escrit, doncs, pensant en les condicions i el sistema d'ensenyament de les universitats russes, on les classes pràctiques només tenen de deu a dotze alumnes, el treball és força dirigit i la implicació del professorat en el seguiment de l'aprenentatge individual és molt elevada. A part de les explicacions sobre la gramàtica, els diàlegs i els exercicis orientats a la comunicació oral, les autores no desaprofiten les ocasions per introduir, a mesura que el nivell avança, refranys, cançons, poesies, contes i lectures sobre història o folklore, és a dir, elements molt motivadors i que ajuden a descobrir la realitat catalana. També s'hi poden trobar bones dosis d'exercicis —orals i escrits— de gramàtica, lèxic, lectura, comprensió i comentari de textos, de traducció i de redacció. Isolda Bigvava tenia clar que la manera d'assegurar que l'alumnat arribés a automatitzar una sèrie d'estructures bàsiques consistia a fer exercicis abundants, variats i amb un cert grau de repetició cíclica, més que no pas a memoritzar conjugacions verbals o llistes de vocabulari, per exemple. En el manual tampoc no s'ignora que gairebé tothom que s'interessa pel català ha estudiat o estudia alguna altra llengua romànica, sovint el castellà. Aquest fet permet un aprenentatge molt més ràpid ja que moltes estructures comunes són conegudes. Aquest *Utxebnik katalanskogo iazikà* va ser guardonat amb el premi Memorial Joan B. Cendrós la Nit de Santa Llúcia de 2003 pel que representa en la difusió de la cultura catalana.

Més enllà de l'estudi de la lingüística o la didàctica de la llengua, Isolda Bigvava sabia gaudir de la literatura, emocionar-se amb les històries, assaborir el plaer que proporcionen els versos i les cançons per l'enginy i l'harmonia de les paraules. Tota aquesta emoció que trobava en el descobriment de la nostra literatura, la música, les festes populars o la història ho encomanava al seu entorn. Hem tingut la gran sort que aquesta entusiasta georgiana es convertís en ambaixadora de la llengua i cultura catalanes en una universitat del prestigi de la Lomonóssov i a partir d'uns anys en què als mateixos catalans ens costava creure que algú des de tan lluny ens tingués en compte. Ens agradaria pensar, en correspondència, que tot plegat li va portar grans satisfaccions.

Jaume PALAU
Tècnic lingüístic de la Universitat de Barcelona
Lector a Moscou de 1984 a 1987